

HET BRIEVEN-DOSSIER-2

EERSTE BRIEF VAN DE STROEVE AAN ZIJN BROER ARENT

“Geliefde broeder in het vlees en broeder in de Heere, lieve familie, ik hoop dat het allen wel ga, met mij in ieder geval wel. Ik schrijf u omdat ik voornemens ben met het eerstvolgende schip dat daartoe de gelegenheid geeft, naar Batavia te vertrekken. Toen ik namelijk voor mijn handel een bezoek bracht aan de predikant van Elmina, en hem vroeg of er nog nieuws was uit de Landschap Drenthe, overhandigde hij mij een brief van meester Van Xanten. De inhoud is u bekend, want ik las dat ook u bent ingelicht over het fortuinlijke bericht dat mijn Cilie nog steeds in leven is, en met haar Allard in het voorjaar is vertrokken naar Batavia, waarbij ze is vergezeld door meester Van Xanten. U zult begrijpen dat ik hier op deze Afrikaanse kusten niet langer kan blijven, al is de ontvangst bij Pieter-met-het-ene-Ielletje ook nog zo goed geweest. Toen ik Hanno omarmde, en in zijn vurige donkere ogen keek, wist ik dat hier een veilige familie voor mij was, maar Hanno is al weer een jaar lang geleden vertrokken naar zijn oude familie. Tenminste, als die nog leeft. We namen afscheid in de verwachting dat we elkaar nooit weer zouden ontmoeten, althans niet in het vlees, en daarmee is mijn leven hier armer geworden. Natuurlijk kwamen er nieuwe vrienden, de Ashanti's zijn vriendelijk en goed, maar sommige mensen zijn onvervangbaar. Zo is ook mijn Cilie, en daarom moet ik haar weer zien. Wetend dat ik hier op de Goudkust bij het volk van Pieter altijd terug kan komen, mocht het leven mij elders niet goedgunstig gezind zijn, vertrek ik spoedig, u in bijgaand folio alles op schrift meesturend wat ik de afgelopen jaren op de kust en in de binnenlanden heb meegemaakt. Elmina, in het jaar onzes Heeren augustus 1710.”

(Er moet dus nog een vervolg zijn op het Testament van de Stroeve, waarin hij zijn jaren in Afrika beschrijft, volgend op de vermissing van Cilie.)

TWEEDE BRIEF VAN DE STROEVE AAN ZIJN BROER ARENT

(Deze brief is slechts in fragment bewaard gebleven. Hij zat vast geplakt aan de vorige. Bij het losmaken bleek dat de inkt grotendeels onleesbaar was geboren, op het volgende na.....)

“.....zodat ik nu, na veel praten, veel samen huilen en veel samen lachen, kan zeggen dat wij elkaar weer vertrouwen, en zowel Allard als Cilie begrijpen waarom ik niet volledig en helemaal eerlijk kon zijn in wat ik had verteld van de afkomst van mijn lieve pleegdochter. Broeder Arent, u die zelf kinderen heeft, zal kunnen begrijpen hoe het is om dan weer een vader te mogen zijn voor haar die verloren leek te zijn, en tegelijk ook nog grootvader voor een

kleinkind. Ach, had haar eigen moeder, ach had haar eigen vader Hanno..... er is nog zoveel te vertellen..... Batavia 1712”

LAATSTE BRIEF VAN DE STROEVE AAN ZIJN BROER ARENT

(Afgaande op de tekst van deze brief zijn er diverse malen brieven van De Stroeve aangekomen bij zijn broer Arent in Hoogeveen. Dit was de laatste, met een bijzonder cadeau erbij. Die andere brieven zijn niet bewaard gebleven. Ook het cadeau, de memoires van De Stroeve, zijn niet bekend. Opmerkelijk is de laatste zin van de brief, die suggereert dat De Stroeve ook zelf nog een keer terug is geweest in Hoogeveen.)

“Geliefde broeder in het vlees en broeder in de Heere, lieve familie. Hopende dat het u allen wel ga, kan ik zeggen dat het mij naar de loop der jaren nog goed gaat. Over Cilie, Allard en de kinderen heb ik verhaald in mijn vorige brieven. Alles wat van hen te vertellen is, en alles wat ik kan zeggen en herinneren van mijn belevenissen na mijn vertrek naar Batavia, is bijgevoegd in de meegestuurde folio. Ook de brieven die van belang kunnen zijn, stuur ik hier mede, en verzoek u al deze spullen in bewaring te geven bij de rentmeester, waar nog steeds enige spullen van mij in opslag moeten liggen. Getuige een brief die ik van de huidige rentmeester heb gekregen, was hij de drie kisten al vergeten, maar staan ze nog mooi onder het stof en onder het hooi op de sleten. Mijn stoffelijk welzijn heeft sinds de schatten die ik van Pieter-met-het-ene-lelletje heb gekregen nooit meer aan iets ontbroken, maar mijn geestelijk welzijn gaat niet altijd zoals het zou moeten zijn. Verlangend naar mijn geboortegrond en mijn bloed, hoop ik, Deo Volente, komend jaar met de retourvloot naar Holland af te reizen, en met u onder uw eigen dak over de inhoud van mijn beide folio’s bij te praten. Batavia, in het jaar onzes Heeren 1725”

VERKLARING VAN AREND PIETERS UIT 1730

“Ik ondergetekende Arend Peters, verklaar door dezen, dat in het jaar 1706 mij enige malen brieven ter hand werden gesteld, bedoeld voor de jonge juffrouw Cilie de Cosse, wonend in de velden bij Albert Jansen, alias De Stroeve. De brieven waren verzonden door jonker Allard Bentinck. Ik bekenne door dezen dat ik deze brieven wel aannam, en ook de vergoeding voor het brengen daarvan, maar dat ik ze onderweg verscheurde en uitstrooide over het water van het Hollandscheveldse Opgaande, omdat mijn aanwezigheid in de woning van Albert Jansen, alias De Stroeve, door de laatste als ongewenst werd beschouwd. Ik bekenne door dezen dat ik angstig was voor de gevolgen, als ik in zijn tapperij zou komen, en ik zijn boosheid zou ontmoeten. Ik doe deze bekentenis omdat ik diep spijt heb van mijn daden, want ik besef dat door het niet arriveren van deze brieven de jonge juffrouw Cilie de Cosse tot een

wanhoopsdaad is gekomen, waardoor ik bloed aan mijn handen heb gekregen. Moge de Heere mij genadig wezen.

Bekenne ik tevens door dezen, meerdere malen leugenachtig geschreven te hebben in een boek dat ik gestolen had van mijn meester Calkoen, en waarin ik bijgehouden heb alles wat mij ter hore kwam over wat er geschied is op het Hooge Veen en in huis bij mijn meester Calkoen, vader en zoon, waardoor ik alles opschreef wat het volk verteld heeft, van hun komst naar het Hooge Veen tot na de dood van Cilie, zonder dat ik zeker wist wat waar of wat niet waar was. Dit is geschied onder naam van mijn patronen Calkoen, vader en zoon, die ik graag nadeed, en zo op leugenachtige wijze belachelijk heb gemaakt voor diegenen die het boek zullen vinden, omdat het boek geen waarheid bevat over wie ze zijn en wat ze deden. Dit bekenne ik omdat het me diep spijt dat dit is gebeurd, en omdat ik het boek niet terug kan vinden, zodat het niet verbrand kan worden. Ik bekenne het boek verstopt te hebben op zolder, op een moment dat mijn meesters door kregen dat ik over hen schreef, doch het is niet terug te vinden gebleken. Moge de Heere voorkomen dat het ooit nog door iemand gelezen wordt. Moge de Heere ratten sturen om het boek voordien kapot te vreten.

Op het Hooge Veen, den 5den februari 1730. Arend Pieters.”

(Hieronder staat in het handschrift van schulte Abraham de Vrieze:)

“Hebbende gevonden op 6 februari 1730 het ziellose lijf van Arend Pieters, hebbende zichzelf verdaan aan een touw aan de balken, nalatende deze brief hiervoor geschreven. Zijnde het hele bovenhuis doorzocht, en kunnen het genoemde boek niet vinden.”

VERKLARING VAN DE VONDST VAN EEN LIJK IK HET VEEN

“Verklaren wij ondergeschreven Jan Jans Schonewille, oud 67, en Berent Harms Vos van het Echtens-Hoogeveen, oud 50 jaren, dat voor ongeveer 30 jaren geleden in de wintertijd een zeker vreemd vrouwspersoon is gevonden dood liggen om de vierhonderd roeden oostwaarts boven het zogenaamde Bosmeer, onmiddellijk aan de Staten- of Friese Dijk, van welk vrouwspersoon aan de gerichte van 't Echtens-Hoogeveen kennis is gegeven, die het zelve daar ter plaatse heeft gevisiteerd. Gevende verder reden van wetenschap dat wij 't gemelde lijk op de plaats zelve gezien hebben, het zelve met bijlen van de grond los gehouwen en vervolgens daar ter plaatse op order van het gerichte begraven.”

De verklaring werd vastgelegd in 1791, en werd opgetekend tijdens het onderzoek naar de zuidgrens van Drenthe uit die jaren. De vondst moet zijn gedaan in december 1761. Grote vraag is: wie is daar dood gevonden? Een onbekend veenlijk, van grote ouderdom? Een reiziger uit 1761? Heeft men het graf van Sara gevonden, toen het veen haar lichaam naar boven duwde? Of

werd het lichaam van Cilie gevonden, en zijn de brieven van Cilie en Jansen die zeggen dat ze naar Batavia is vertrokken gewoon vals?

Nog wat anders: de zelfde verklaring ligt ook in het archief van de familie Carsten, no.4, Rijksarchief in Drenthe. Vandaar dat we weten dat hij werd vastgelegd in 1791. Dat houdt dus in dat het Testament van de Stroeve na 1791 in de grond moet zijn verstopt, met alle brieven en tekeningen erbij. Maar wie heeft dat dan gedaan, en waarom? Het blijft een raadsel wat er is gebeurd. Net zo goed dat het een raadsel is waar de beide handschriften van De Stroeve zijn gebleven, de boeken met zijn memoires die zijn leven na de vermissing van Cilie beschrijven.

Waarom zijn die er niet bij gedaan? Waar zijn ze gebleven? Liggen er ergens, op een onbekende plaats, in een onbekend archief, of bij een particulier in de kelder, nog steeds authentieke handschriften uit de 18de eeuw op ons te wachten? Lag er misschien nog een tweede glazen pot bij het Kruis, die niet is ontdekt? Waar ligt die nu? Is hij meegenomen of met de verwijderde grond ergens anders gestort? En wat betekenen de woorden “Jansen, Hoogeveen, 1735” op de achterkant van de prachtig gekleurde tekening, het laatste stuk dat in de gevonden pot zat? Die tekening – zie omslag – moet De Stroeve zijn? Maar was hij dan in 1735 weer in Hoogeveen? Hoe noemde hij zich toen? En waarom staat hij afgebeeld als schrijver? Welke functie bekleedde hij toen? Of is alles fictief en gaat het hier om de ware schrijver van het dagboek van de familie Calkoen en het Testament van de Stroeve? Er zijn al zoveel onmogelijkheden mogelijk gebleken, dat ook hier het onmogelijke als waarheid naarvoren wordt geschoven? Komt er ooit een eind aan de menselijke fantasie?

Tot zover het Testament van de Stroeve. Het uittikken van de originele stukken werd afgerond op de middag van 16 april 2004, waarna ze overgebracht zouden worden naar een kluisje van een bankgebouw in Hoogeveen. Ik ging per fiets langs het Kruis, waar toen net iemand was aangereden. Er was grote consternatie, want de traumaheli was geland. Er stroomde veel volk toe. Midden in het geduw en getrek werd mij de tas met stukken uit handen gerukt. Ik kon door het vele publiek niet zien wie het was, noch waar de dief heen ging. Hij zal niets met de stukken gekund hebben, maar ik was wel enkele kostbare teksten kwijt! In de periode daarna heb ik de afschriften enige tijd links laten liggen, teleurgesteld als ik was door het verlies van de originelen. Ik heb ze toch weer ter hand genomen. Bij deze de gecorrigeerde afschriften, aangevuld met enige commentaren. Vanavond, Tweede Pinksterdag, zijn ze afgerond. Hoogeveen maandag 16 mei 2005, 23.34 uur.

Albert Metselaar.

Foto: Gerrit Boer

Het verhaal van Cilie, bijgenaamd 'de Nevelhekse', heeft generaties van mensen uit Hoogeveen en Hollandscheveld bezig gehouden.

De novelle is geschreven in een stijl die vandaag de dag slecht toegankelijk is. Velen hebben het verhaal bewerkt in toneelstukken, gedichten, een roman, een musical, en wat al niet meer. Zo kwam ze weer tot leven voor het publiek van die tijd. Er werd daarbij nog wel eens voorbij gegaan aan de fantasierijke stijl van schrijven van Albert Steenbergen, aan wiens brein Cilie ontsproten is. Dit boekje brengt niet alleen Cilie weer tot leven. Ook de belevingswereld van de 19^e eeuwse romantiek is erin meegenomen. De afbeeldingen in het boekje zijn voor zover mij bekend allemaal rechtenvrij. Mocht dat niet het geval zijn, bij voorbaat mijn excuses.

**Albert Metselaar
Hoogeveen, november 2010**
